

ΔΡΑΣΗ

Η Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία στον κόσμο*

• Κάθε μέρα 5.000 άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους από ατυχήματα ή ασθένειες που σχετίζονται με την εργασία τους.

• Κάθε χρόνο συμβαίνουν περίπου 270 εκατομμύρια εργατικά ατυχήματα (θανατηφόρα και μη) και υπάρχουν περίπου 160 εκατομμύρια περιπτώσεις εργασιακών ασθενειών. Στο ένα τρίτο των περιπτώσεων η ασθένεια προκαλεί την απουσία από την εργασία για πάνω από τέσσερις ή περισσότερες μέρες.

• Υπάρχουν περίπου 355.000 θάνατοι το χρόνο στην θέση εργασίας. Εκτιμάται ότι οι μισοί συμβαίνουν στον τομέα της γεωργίας. Άλλοι τομείς υψηλού κινδύνου είναι οι εξορύξεις, οι κατασκευές και η αλιεία.

• 4% του παγκόσμιου ΑΕΠ (1.251.353 \$ USA) είναι το συνολικό κόστος των παντός είδους εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών.

• Οι απώλειες σε όρους ΑΕΠ που οφείλονται στα εργατικά ατυχήματα, τις επαγγελματικές ασθένειες και γενικότερα τα προβλήματα

που αφορούν στη σχέση υγείας και συνθηκών εργασίας είναι 20 φορές μεγαλύτερες από ότι ολόκληρη η επίσημη βοήθεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες.

• Κάθε χρόνο 12.000 παιδιά σκοτώνονται στον χώρο της εργασίας.

• Οι επικίνδυνες ουσίες σκοτώνουν 340.000 εργαζομένους σε όλο τον κόσμο ετησίως. Ο αμίαντος κατηγορείται ως η αιτία για 100.000 θανάτους.

• Περίπου 11 εκατομμύρια εργαζόμενοι εκτίθενται σε ιονίζουσες ακτινοβολίες.

• Σε κάποιες μορφές εργασίας είναι 5.000 οι τραυματισμοί που απαιτούν την παροχή πρώτων βοηθειών.

• Ο καρκίνος είναι η κυριότερη αιτία θανάτων που σχετίζονται με την εργασία και ευθύνεται για το 32% των απωλειών.

• 50 - 60% του απουσιασμού από την εργασία στην Ευρώπη οφείλεται το εργασιακό στρές.

* Στοιχεία του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO)

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

• Η Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία στον κόσμο • Νέες μορφές συμβάσεων εργασίας και συνέπειες στην επαγγελματική ασφάλεια και υγεία • Βελτίωση της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

IN THIS ISSUE

• OHS in the World • New types of work contracts and their impact on OHS • Improvement of the OHS conditions in the SME' s

Νέες μορφές συμβάσεων εργασίας και συνέπειες στην επαγγελματική ασφάλεια και υγεία*

Οι κύριες αλλαγές που οδήγησαν στην ανάπτυξη νέων τύπων συμβάσεων στον κόσμο της εργασίας συντελέστηκαν στους τομείς:

- **της παραγωγής:** υπήρξε μετάβαση από τη μαζική βιομηχανική παραγωγή σε εργασίες έντασης γνώσης και σε εργασίες παροχής υπηρεσιών
- **της οργάνωσης της εργασίας:** η ευέλικτη λειτουργία θεωρείται απαραίτητη, παραδείγματος χάρη η ανταπόκριση στις αιχμές της ζήτησης έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τη μορφή των συμβάσεων.

Οι σύγχρονοι οργανισμοί είναι πιο αποκεντρωμένοι και χρησιμοποιούν μεθόδους περιορισμένης και εξειδικευμένης παραγωγής «lean production methods» (τεχνολογία περιορισμένης προσφοράς προϊόντων). Συνέπεια των προαναφερόμενων αλλαγών είναι η μείωση του άμεσα απασχολούμενου προσωπικού. Σήμερα πολλές επιχειρήσεις διεξάγουν μόνο τις βασικές δραστηριότητες και αναθέτουν σε τρίτους δευτερεύουσες λειτουργίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αλυσίδων προμηθευτών και υπεργολάβων. Ο τρόπος λειτουργίας των επιχειρήσεων και ο τρόπος συνεργασίας με τρίτους είναι ολοένα και πιο πολύπλοκος και λιγότερο σταθερός.

Σήμερα υπάρχει περισσότερη αβεβαιότητα στις συμβάσεις έργου και στην περιγραφή των θέσεων εργασίας. Οι εταιρείες καταφεύγουν ολοένα και περισσότερο στη σύναψη συμβάσεων μικρής διάρκειας, στην πρόσληψη προσωρινών υπαλλήλων, ανεξάρτητων επαγγελματιών ή περιστασιακά απασχολούμενων με σύμβαση έργου (freelance). Όλο και περισσότερο ανατίθενται στους εργαζόμενους πολλαπλά καθήκοντα. Ορισμένες μορφές συμβάσεων έργου έχουν γίνει περισσότερο άτυπες, ενώ προσλαμβάνονται περισσότερο οι μερικώς απασχολούμενοι εργαζόμενοι, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είναι γυναίκες. Οι νέες τεχνολογίες ενδέχεται επίσης να επηρεάσουν τον τρόπο απασχόλησης δημιουργώντας, για παράδειγμα, περισσότερες δυνατότητες εργασίας υπό μορφή αυτοαπασχόλησης «κατ' οίκον».

Επιπτώσεις για την Επαγγελματική Ασφάλεια και Υγεία

Αν και η οργανωτική αλλαγή συνεπάγεται τυχόν δυνατότητες βελτίωσης της ΕΑΥ, ωστόσο οι αρνητικές συνέπειες πρέπει να εντοπιστούν και να ληφθούν μέτρα για την αποφυγή τους. Οι αλλαγές στον τρόπο που οι επιχειρήσεις προσλαμβάνουν προσωπικό και υπογράφουν συμβάσεις μπορεί να έχουν διάφορες συνέπειες για την ΕΑΥ. Για παράδειγμα:

- μείωση της ενημέρωσης των παρεχομένων γνώσεων και της εξειδίκευσης σχετικά με την ΕΑΥ εντός των επιχειρήσεων

- έκτακτοι υπάλληλοι (και σε ορισμένο βαθμό μερικώς απασχολούμενοι) είναι λιγότερο ενημερωμένοι για τους πιθανούς κινδύνους και έχουν λιγότερες δυνατότητες να του κατανοήσουν
- παρότι οι απαιτήσεις εργασίας είναι μεγαλύτερες για τους εργαζομένους με μόνιμη ή αορίστου χρόνου σύμβαση, οι έκτακτοι υπάλληλοι έχουν λιγότερο έλεγχο της εργασίας τους. Το θέμα αυτό συνδέεται με το άγχος στην εργασία
- οι υπεργολάβοι πιέζονται για την τήρηση αυστηρών προθεσμιών, με σκοπό την προσαρμογή στις απαιτήσεις των πελατών τους για προγράμματα παραγωγής μικρότερης διάρκειας.

Έχουν καταγραφεί δύο σημαντικές επιπτώσεις, όσον αφορά στις συνθήκες εργασίας των εκτάκτων και ορισμένης (μικρής) διάρκειας συμβασιούχων, καθώς και την υπεργολαβία.

1. Αύξηση του αριθμού των ατυχημάτων των εργαζομένων που προσλαμβάνονται μέσω γραφείου εξεύρεσης προσωρινής εργασίας. Μολονότι είναι δύσκολο να αποδειχτεί με ποσοτικά στοιχεία, οι μελέτες περιπτώσεων συχνά αποκαλύπτουν μεταφορά των κινδύνων στους υπεργολάβους και το προσωρινό προσωπικό, οι οποίοι διαθέτουν λιγότερες γνώσεις ή/και προστασία, για την αντιμετώπιση των κινδύνων. Έχει ακόμα εντοπισθεί σχέση μεταξύ κακών εργονομικών συνθηκών και συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης, η οποία εξηγείται από τις διαφορές στην ηλικία, το είδος και τον κλάδο απασχόλησης.

2. Τόσο οι μελέτες περιπτώσεων όσο και τα ποσοτικά δεδομένα καταδεικνύουν μια διάκριση του εργατικού δυναμικού, με βάση τις διαφορές στους όρους απασχόλησης που καθορίζονται από τη σύμβαση (π.χ. ωράριο εργασίας, επαγγελματική ανασφάλεια, προσόντα). Γενικότερα, οι έκτακτοι και οι μερικώς απασχολούμενοι υπάλληλοι έχουν μεγαλύτερη ανασφάλεια, έχουν λιγότερο έλεγχο στο ωράριο εργασίας, διαθέτουν λιγότερες προοπτικές σταδιοδρομίας και περιορισμένη πρόσβαση στην κατάρτιση, ενώ εκτελούν καθήκοντα που δεν απαιτούν σημαντικές δεξιότητες. Τα θέματα αυτά προκαλούν το άγχος στην εργασία. Το τελευταίο ζήτημα, σχετικά με την κατάρτιση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, θέτει ένα ακόμη πρόβλημα. Η διά βίου μάθηση και απόκτηση προσόντων είναι σημαντικές όχι μόνο για την αντιμετώπιση των κινδύνων και των νέων μορφών οργάνωσης της εργασίας. Η διάσταση του φύλου περιλαμβάνεται στα θέματα αυτά, καθώς οι γυναίκες είναι αυτές που ασχολούνται κυρίως σε εργασίες προσωρινής και μερικής απασχόλησης.

* Πηγή: Οργανισμός για την Υγεία και την Ασφάλεια της Εργασίας

Νέες μορφές συμβάσεων εργασίας και συνέπειες στην επαγγελματική ασφάλεια και υγεία

Απαιτήσεις για την πρόληψη στον τομέα της ΕΑΥ

Οι αλλαγές στην εργασία απαιτούν οργανωμένη πρόληψη στον τομέα της ΕΑΥ, τόσο για τους οργανισμούς όσο και για τις αρμόδιες για την ΕΑΥ αρχές.

Τα μέτρα για την αντιμετώπιση των απαιτήσεων αυτών περιλαμβάνουν:

- αποτελεσματικούς τρόπους διαχείρισης και ενσωμάτωσης της ΕΑΥ στη διαχείριση πολύπλοκων συμβάσεων εργασίας,
- αποτελεσματική συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ αυτών που εμπλέκονται στην υπερβολαβία, με σκοπό τη διαχείριση των κινδύνων ΕΑΥ·
- αντιστάθμιση τυχόν απώλειας γνώσεων ΕΑΥ εντός των επιχειρήσεων,
- μεθόδους, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι έκτακτοι και οι προσωρινά απασχολούμενοι (μέσω γραφείου προσωρινής απασχόλησης) διαθέτουν επαρκείς γνώσεις, οδηγίες και είναι ενημερωμένοι για τους κινδύνους και τους τρόπους πρόληψής τους. Πρέπει ακόμα να γνωρίζουν τις διαδικασίες που υποχρεούνται να τηρούν.

Πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενοι επαγγελματίες εργάζονται με τη μέθοδο της υπερβολαβίας και για μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Στις μικρές επιχειρήσεις το ποσοστό ατυχημάτων είναι μεγαλύτερο απ' ό,τι στις μεγαλύτερες, οι οποίες διαθέτουν συνήθως περισσότερους πόρους και οργάνωση για τη διαχείριση της ΕΑΥ. Μια απαίτηση είναι η ενθάρρυνση των μεγάλων επιχειρήσεων να συνεργάζονται αποτελεσματικά με τους μικρούς εργολάβους τους. Αυτό περιλαμβάνει:

- την ενσωμάτωση της ΕΑΥ στις διαδικασίες διαχείρισης της πρόσκλησης υποβολής προσφορών και υλοποίησης των συμβάσεων. Υπάρχουν ήδη ορισμένα παραδείγματα καλής πρακτικής στον τομέα αυτό,
- την ενθάρρυνση των μεγαλύτερων επιχειρήσεων για την κατανομή των πόρων για την ΕΑΥ με τους εργολάβους ως μέρος της σύμβασης εργολαβίας. Για παράδειγμα οι μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις να παρέχουν κατάρτιση στους εργολάβους, πριν οι τελευταίοι αναλάβουν καθήκοντα εντός της επιχείρησής.

Το πρόσφατο Πράσινο Βιβλίο της ΕΕ για την Κοινωνική Εταιρική Ευθύνη ενθαρρύνει την τήρηση παρόμοιων προσεγγίσεων. Παραδείγματα καλής πρακτικής στον τομέα αυτό πρέπει να αξιολογηθούν για να καθοριστούν οι συντελεστές επιτυχίας τους.

Ανάγκες της μελλοντικής έρευνας

Είναι αναγκαία η διεξαγωγή μελετών σε ορισμένους τομείς, στους οποίους περιλαμβάνονται:

- οι μακροπρόθεσμες συνέπειες της επαγγελματικής ανασφάλειας, της μείωσης του προσωπικού και της υπερβολαβίας,
- η διάσταση του φύλου,
- αποτελεσματικά μέτρα, τα οποία περιλαμβάνουν την πτυχή ΕΑΥ στις διάφορες μορφές συμβάσεων έργουα

Μεταβαλλόμενη οργάνωση της εργασίας - Συνέπειες για την ΕΑΥ

- Η ταχύτητα των αλλαγών και η πολύπλοκη οργάνωση εργασίας δίνουν την εντύπωση της απώλειας ελέγχου στη ζωή ή την εργασία («τίποτα δεν είναι μόνιμο»).
- Η ανασφάλεια δεν συνδέεται αποκλειστικά με τη διάκριση μεταξύ της «μόνιμης» και της «προσωρινής» απασχόλησης. Είναι επίσης συνέπεια της υψηλής πίεσης χρόνου και της έντασης της εργασίας.

Μεταβαλλόμενες συμβατικές σχέσεις - Συνέπειες στην ΕΑΥ

- Μεταφορά των κινδύνων στους έκτακτους εργαζόμενους και τους υπερβολάβους.
- Αύξηση του ποσοστού ατυχημάτων μεταξύ των εκτάκτων εργαζομένων που προσλαμβάνονται μέσω γραφείου εύρεσης προσωρινής εργασίας. Το ποσοστό αυτό ενδέχεται να οφείλεται σε μικρότερη πείρα και κατάρτιση.
- Οι εργαζόμενοι με σύμβαση έκτακτης απασχόλησης μικρής διάρκειας εκτίθενται σε χειρότερες εργονομικές συνθήκες από τους εργαζόμενους με σύμβαση αορίστου χρόνου, αλλά οι διαφορές αυτές μπορεί επίσης να εξηγηθούν από τις διαφορές στην ηλικία, το είδος και τον κλάδο απασχόλησης.
- Οι εργαζόμενοι με σύμβαση προσωρινής απασχόλησης ή ορισμένου χρόνου έχουν λιγότερες δυνατότητες πρόσβασης στην κατάρτιση (συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης σε θέματα ΕΑΥ), έχουν λιγότερο έλεγχο στο ωράριο εργασίας τους και διαθέτουν πιο περιορισμένες προοπτικές σταδιοδρομίας. Όλοι οι παράγοντες που αναφέρθηκαν συμβάλλουν στο άγχος που οφείλεται στην εργασία.
- Οι συνέπειες της μερικής απασχόλησης για την ΕΑΥ δεν είναι σαφείς, αλλά η πρόσβαση στην κατάρτιση είναι δυσκολότερη για τους μερικώς απασχολούμενους, οι οποίοι εκτελούν επίσης λιγότερο απαιτητικά καθήκοντα.
- Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των φύλων, όσον αφορά στις συμβατικές σχέσεις και στις συνέπειες στην υγεία.

Βελτίωση της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) συμβάλλουν σημαντικά στην αύξηση της απασχόλησης. Οι περισσότερες από τις νέες θέσεις εργασίας δημιουργούνται από μικρές επιχειρήσεις που δεν αριθμούν περισσότερους από έξι υπαλλήλους. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες, παραδείγματος χάριν στην αποτελεσματική διαχείριση της Ασφάλειας και Υγείας. Ο οργανισμός για την Υ και Α της Εργασίας (Μπιλμπάο) έχει υλοποιήσει πολλά σχέδια για τη βελτίωση της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας στις ΜΜΕ, στα οποία περιλαμβάνονται χρηματοδοτικά προγράμματα για ορθές πρακτικές Ασφάλειας και Υγείας στις ΜΜΕ. Στις προσπάθειες αυτές του οργανισμού συγκαταλέγεται η μελέτη πρακτικών παραδειγμάτων επιτυχημένης υποστήριξης των ΜΜΕ στον τομέα της Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας. Διενεργήθηκε ανάλυση διαφόρων ειδών συστημάτων ή προγραμμάτων ενίσχυσης που παρέχουν τα Κράτη Μέλη και η οποία έχει ως στόχο:

- την παρουσίαση παραδειγμάτων προγραμμάτων πρόληψης για τις ΜΜΕ·
- τον καθορισμό κριτηρίων επιτυχίας και την παροχή μεταδόσιμων δεδομένων, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν ή να προσαρμόσουν άλλοι τομείς.

Τρεις λόγοι για την ανάπτυξη προγραμμάτων για τις ΜΜΕ

- Οι πολύ μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι πολύ σημαντικές από οικονομικής και κοινωνικής απόψεως, καθώς αντιπροσωπεύουν ποσοστό 99% του συνόλου των επιχειρήσεων στην ΕΕ.

- Απασχολούν ποσοστό 66% του εργατικού δυναμικού της Ευρώπης.

- Η κατάσταση της ασφάλειας και υγείας στις ΜΜΕ είναι λιγότερο ευνοϊκή από ό,τι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις.

Εξετάστηκαν 18 παραδείγματα ορθής πρακτικής με συνδρομή των ΜΜΕ. Οι περιπτώσεις κατατάχθηκαν σε τρεις κατηγορίες:

- τις δράσεις που αναλήφθηκαν σε εθνικό επίπεδο,
- σε περιφερειακό και
- τομεακό επίπεδο.

Οι πρωτοβουλίες απευθύνονται σε διαφορετικές ομάδες - στόχους, παρέχουν συνδρομή σε επιχειρήσεις για τη διεξαγωγή εκστρατειών και τη διενέργεια αξιολογήσεων κινδύνου, ή παρέχουν καθοδήγηση σχετικά με ειδικές μορφές απασχόλησης καθώς και υποστήριξη στους εμπειρογνώμονες.

Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας

Λήψη αποτελεσματικών μέτρων: ούτε πολύπλοκων ούτε πολυδάπανων

Τα προγράμματα βελτίωσης της ΕΑΥ εφαρμόζονται από τις ΜΜΕ, εάν αυτά είναι χαμηλού κόστους από πλευράς χρόνου και πόρων, ευπρόσιτα και έχουν συγκεκριμένο χαρακτήρα.

- Προγράμματα πρακτικά και χρήσιμα

Για να κινήσουν το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων τα προγράμματα πρέπει να είναι κατάλληλα και να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες τους, να λαβάνουν υπόψη τις ανάγκες και τους πόρους της επιχείρησης. Η διενέργεια μελέτης σκοπιμότητας ή προκαταρκτικής έρευνας είναι, συνεπώς, απαραίτητο στάδιο για τη μελλοντική επιτυχία της δράσης. Τα εργαλεία πρέπει να είναι πρακτικά και εύχρηστα.

- Διατήρηση χαμηλού κόστους
- Αναμφισβήτητα, το κόστος της ενέργειας επιδρά σημαντικά στον βαθμό συμμετοχής: Επιτυχία γνώρισαν οι πρωτοβουλίες παροχής συμβουλών στις ΜΜΕ, είτε δωρεάν είτε με περιορισμένο κόστος.

Υποστήριξη των δραστηριοτήτων αξιολόγησης κινδύνου

Όλες σχεδόν οι περιπτώσεις που περιγράφονται στην έκθεση περιλαμβάνουν παροχή υποστήριξης στις ΜΜΕ για τη διενέργεια αρχικής αξιολόγησης κινδύνων. Η υποστήριξη αυτή παρέχεται επειδή οι διευθυντές των επιχειρήσεων συνήθως δεν γνωρίζουν επαρκώς τη νομοθεσία ούτε τον τρόπο πρόληψης των κινδύνων σε πρακτικό επίπεδο. Οι επιχειρήσεις συχνά διαθέτουν περιορισμένο χρόνο και πόρους, ιδιαίτερα ανθρώπινους πόρους, για τη διενέργεια παρόμοιων αξιολογήσεων.

Οι πιο αποτελεσματικές ενέργειες στον τομέα αυτό είναι οι ενέργειες που συνοδεύτηκαν από εκπαίδευση και/ή παροχή συμβουλών.

Συμμετοχή των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των συλλόγων εργαζομένων

Η συμμετοχή των συνδικαλιστικών οργανώσεων και των συλλόγων εργαζομένων στο σχέδιο αποτελεί έναν τρόπο προσέγγισης των ΜΜΕ, παρότι σε ορισμένες περιπτώσεις πολλοί δεν είναι μέλη των οργανώσεων αυτών. Οι οργανώσεις αυτές διαθέτουν δίκτυα και πρακτικές γνώσεις του τομέα και η ενεργός συμμετοχή τους ενισχύει την αξιοπιστία του όποιου σχεδιασμού. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων στον τομέα μπορούν να συμβάλλουν με τη γνώση και την εμπειρία τους συμβουλευτικά στη βελτίωση του αποτελέσματος.

Εκτύπωση - Ηλεκτρονική Διαμόρφωση: Ι. Βλασσόπουλος, Μενάνδρου 77 Τηλ.: 210 52 32106